

Suvi Pennanen

ARTIKKELI

LAPSET UUTISTEN KATSOJINA – 5–6-VUOTIAIDEN KÄSITYKSIÄ JA KOKEMUKSIA UUTISISTA

Lapsia ei ole perinteisesti mielletty uutisten kohderyhmäksi eikä heidän ole oletettu katsovan uutisia tai olevan niistä kiinnostuneita. Tässä pro gradu -tutkielmaan perustuvassa artikkelissa käsitellään 5–6-vuotiaiden lasten käsityksiä ja kokemuksia tv-uutisista. Aineiston perusteella jäsenmän lasten uutisten katselua kolmen teeman kautta, jotka ovat uutiset ohjelmana, sisällöllisesti ja kokemuksena. Lähestymistapani lasten tv-uutisten vastaanottoon nojaa toisaalta yhteiskuntatieteelliseen lapsuustutkimukseen ja toisaalta uutisten lajityypin konventioihin. Aineiston perusteella hahmotellen neljää erilaista lasten tapaa katsoa uutisia, jotka ovat utelias, kokija, valikoija ja välinpitämätön.

Idea lasten uutiskäsitysten ja -kokemusten tutkimiseen lähti arkielämästä. Kuulin 5-vuotiaan kummipoikani tunnustaneen Arvi Lindin kuvan ja todenneen, että sehän on se terrorijärjestön johtaja, joka aina kertoo kaikki terrorijärjestön asiat. Tämä erilainen tulkinta koko kansan uutisankkurista nauratti ensin, mutta pyöräytti liikkeelle myös suuren määrän ajatuksia. Päivähoitokäisten ei ole aiemmin mielletty katsovan uutisia tai olevan niistä kiinnostuneita.

Tässä tiedotusopin pro gradu -tutkielmaan perustuvassa artikkelissa käsitellään 5–6-vuotiaiden lasten käsityksiä ja kokemuksia tv-uutisista. Kysyn, millaisia käsityksiä 5–6-vuotiailla lapsilla on uutisista ja millaisia merkityksiä lapset uutisille antavat haastatteleamalla 18 päiväkotilasta ja pyytämällä heitä piirtämään uutisista. Keskeisiä käsitteitä lasten uutisten katselussa ovat mediataju ja kansalaisuus. Lisäksi sivuan mediaväkivaltakeskustelua sekä fakan ja fiktion erottelukykä.

Lasten mediasuhteita on tutkittu ja tutkitaan edelleenkin usein joko kehityspsykologian tai mediakasvatuksen kontekstissa (Lehtinen 2000, 14), jolloin pääosassa ovat olleet median vaikutukset (Werner 1996, 17–20). Pienten lasten katselutottumuksista on monissa tutkimuksissa kysytty vanhemmilta lasten itsensä sijaan tai ainakin lasten vastauksia on täydennetty vanhempia haastatteleamalla. (Ks. esim. Suoninen 2004; Valkonen, Pennanen & Lahikainen 2005.) Tutkimuksia, joissa lapset olisivat informantteina ja kertoisivat itse omasta mediasuhteestaan, on vähän. Tämä koskee erityisesti päivähoitoi-

käisiä, joiden on oletettu olevan kykenemättömiä kertomaan omasta mediankäytöstään. (Suoninen 1993, 9; Valkonen ym. 2005, 55.) Tässä artikkelissa tarkastelen 5–6-vuotiaiden, siis päivähoitoikäisten, uutisten katselua ja medi-asuhdetta, mutta aiempi tutkimustieto on pitkälti koululaisia koskevaa.

Erityisesti lapsia koskevaa mediatutkimusta yleensä kuvaa se, että lapsuudesta puhuvat aikuiset. Lapsuutta koskeva tieto on aikuiskeskeistä ja -lähtöistä. Huomio kiinnitetään niihin piirteisiin, jotka ovat lapsille yhteisiä ja jotka erottavat lapset muista väestöryhmistä. Yhteiskuntatieteellinen lapsuustutkimus pyrkii kertomaan lasten elämästä ja valottamaan lasten kokemuksia ja tekemisiä. Lasten ymmärtäminen heterogeeniseksi yhteiskuntaryhmäksi tekee lapsista toimijoita eikä vain muiden toimijoiden ja yhteiskunnallisten muutosprosessien kohteita. (Alanen ja Bardy 1991, 11–12.)

Brittiläinen mediatutkija David Buckingham (1999, 97–101) puoltaakin selaista tutkimusotetta, joka ottaa informanteiksi lapset. Tällaisen tutkimuksen tavoitteena on tuottaa konkreettista tietoa lasten mediakokemuksista. Tutkimuksen kohteena tulisi olla lasten omat kokemukset ja tekstin *merkitys lapselle* ja tiedonantajina pitäisi olla lapset (Rönnerberg 1990, 10, 41). Yhteiskuntatieteellinen lapsuustutkimus toimii mediatutkimuksen työvälineenä, kun tuloksiksi toivottavasti saadaan aiempaa tarkempaa ja nimenomaan lapsilta kerättyä tietoa lasten mediakokemuksista. (Buckingham 1999, 97–101.)

TYLSÄT JA PELOTTAVAT TV-UUTISET

Lapset nähdään usein ainoastaan lastenohjelmien katsojina eikä heidän oleteta katsovan saati ymmärtävän aikuisten ohjelmia. Kuitenkin maailman medioituminen koskee myös pieniä lapsia. Lasten kokemukset maailmasta ovat pitkälti median välittämiä (Herkman 2002, 18–21). Vaikka aiemmat lapsia ja mediaa koskevat tutkimukset ovat pitkälti kiistäneet lasten kiinnostuksen uutisiin, on niissä kuitenkin viitteitä siitä, että uutiset ja lapset liittyvät jollakin tapaa toisiinsa (esim. Buckingham 1993, 82; Suoninen 1993, 103). Lasten uutisten katselua on sivuttu yleensä kahdesta eri näkökulmasta: 1) uutiset ovat lapsista tylsiä eivätkä lapset katso niitä tai 2) uutiset ovat lapsille haitallisia. (Buckingham 1993; Hietala 2002; Martsalo & Mäkelä-Rönnerholm 2006; Rönnerberg 1990; Suoninen 2004; Valkonen ym. 2005; Werner 1996.)

Aikuisten näkemys lasten uutiskokemuksista on yleensä se, että lapset kokevat uutiset tylsiksi ja pyrkivät kaikin puolin välttämään niitä. Tästä on vedetty johtopäätös, etteivät lapset lainkaan katsoisi uutisia tai olisi niistä kiinnostuneita. (Buckingham 1993; Rönnerberg 1990; Suoninen 2004; Valkonen ym. 2005; Werner 1996.) Toisaalta uutiset voivat kuitenkin tarjota sosiaalista läsnäoloa, sillä niiden aikana voi nyhjäätä äidin tai isän sylissä tai ne voivat olla keino lykätä nukkumaanmenoaikaa hetken myöhemmäksi. (Suoninen 1996, 104.) Uutiset ovat selvästi kiinnostaneet muutamia lapsia myös aiemmissa tutkimuksissa (ks. esim. Buckingham 1999, 95; Rönnerberg 1990, 95; Suoninen 1993, 42.)

Uutiset mielletään yleensä selvästi aikuistenohjelmaksi erotuksena lastenohjelmille (Valkonen ym. 2005, 75). Tämän vuoksi uutiset nähdään lapsille haitallisena (Hietala 2002). Uutisten katsotaan olevan lapsista pelotta-

via, ahdistavia, negatiivisia ja lisäksi lasten katsotaan olevan kykenemättömiä ymmärtämään uutisten sisältöä ja itse lajityyppiä (Kirmanen 2000, 74; Mart-salo & Mäkelä-Rönnholm 2006; Valkonen ym. 2005, 64.) Mediaväkivallasta on käyty runsaasti keskustelua, jossa on nähty jopa moraalipaniikin piirteitä. Televisioväkivallan haitallisia vaikutuksia on nähty olevan kaksi: väkivalta joko pelottaa ja ahdistaa lasta tai aiheuttaa aggressiota (Mustonen 2002, 61; Suoninen 1996, 124–127, 131). Myös uutiset ovat liittyneet väkivaltakeskus-teluun. Uutisissa näytetään ajoittain kuvia, joita pidetään niin järkyttävinä, että niistä varoitetaan etukäteen (Valkonen ym. 2005, 65).

Buckingham (2000, 137) on esittänyt varsin mielekkään kysymyksen: jos väkivalta on epämiellyttävää ja haitallista, *miksi lapset kuitenkin katsovat sitä vapaaehtoisesti?* Useissa tutkimuksissa on päädytty siihen, että lapsia viehät-tävät jännittävät ja pelottavat televisio-ohjelmat ja elokuvat. Vaikka lapset näkevät painajaisia väkivallan katsomisen jälkeen, silti he kokevat nautintoa katsoessaan. (Buckingham 2000; Kirmanen 2000; Kytömäki 1991; Rönn-berg 1990; Sihvonen 2004). Jännittävä on usein synonyymi viihdyttävälle. Buckinghamin (2000, 140) mukaan tällaiset katsomiskokemukset auttavat lapsia käsittelemään negatiivisia tunteita ja antavat tunteen tilanteen hallin-nasta. Toisaalta lapselle saattaa olla vaikeaa etäännyttää itseään näkemästään ja tästä syystä jännittävä saattaa muuttua pelottavaksi. Etäännyttymisen astee-seen vaikuttavat katselukonteksti ja mediataju, josta seuraavaksi tarkemmin. (Kytömäki 2000; Sihvonen 2004, 73.)

MEDIATAJU PERUSEDELITYKSENÄ

Lapset ovat nykyään aktiivisiksi mediakulttuurin osapuolia ja merkitysten luoja (Sintonen 2002, 111), jotka osaavat valita tiedotustulvasta elämänsä kannalta tarvittavat vaikutteet (Suoninen 1993, 10). Lapset nähdään osaavina toimijoina, jotka itse säätelevät omaa mediasuhdettaan ja ovat sisällön suhteen kriittisiä. Jos ohjelma ei kiinnosta, siirrytään tekemään jotain muuta. (Valko-nen ym. 2005, 57, 67.)

Lasten kyvystä ymmärtää mediaa ja tulkita sen sisältöjä voidaan käyttää eri nimityksiä. Lähes synonyymeinä on käytetty mediatiedon, mediatajun, media-kompetenssin ja medialukutaidon sekä mediakielitaidon käsitteitä (Suoninen 2004, 18–20). Omaan viitekehykseeni olen valinnut Jukka Sihvosen (1995) käyttöön ottaman käsitteen mediataju. Vaikka kyseistä käsitettä on käytetty kuvaamaan erityisesti Music Television -sukupolven mediatietoisuutta, sen voi laajentaa ja sovittaa myös lapsuuden mediankäytön peruskäsitteeksi.

Mediatajuun kuuluu sellainen median tulkitseminen, joka ei tapahdu pel-kästään tiedon ja ajattelun tasolla (Sihvonen 1996, 10). Mediatajun käsite ottaakin huomioon täysin ”elämyksellisen epätiedon”: lapsi yksinkertaisesti on oppinut elämään erilaisten medioiden ympäröimänä ja oppii lähes itses-tään tulkitsemaan niitä (Suoninen 2004, 19). Mediataju ”koostuu opituista taidoista elää maailmassa, jossa taltioitujen kuvien ja äänien määrä ja mer-kitys entisestään kasvaa” ja se viittaa ”sellaiseen audiovisuaaliseen tietoisuu-teen, jota yksinkertaisesti emme voi enää olla ottamatta huomioon”. Media-taju on ikään kuin vastavoima median ”haitallisuudelle” tai vaikutuksille, sillä hyvän mediatajun omaava lapsi tai aikuinen ei alistu median viestien edessä

eikä usko ennalta saneltuun tulevaisuuteen. Mediataju on luottamusta itsen ja aktiivista toimijuutta. Tätä kautta lapsen mediatajun ja kansalaisuuden voi katsoa limittyvän toisiinsa. Media tarjoaa käyttäjilleen tilan, jossa on mahdollista rakentaa minuuuttaan. (Sihvonen 1996, 24–25.)

Katson mediatajun olevan toiminnallinen, lapsessa rakentuva taito elää mediamaailmassa. Mediatajua voi lähestyä eri näkökulmista, joita voivat olla esimerkiksi mediapsykologia (esim. Martsalo & Mäkelä-Rönholm 2006; Mustonen 2002; 2001) mediasosiologia (Rönberg 1990; Suoninen 2004) tai viestintä- ja joukkoviestintätutkimus (Herkman 2002; Lehtonen 2000). Mielestäni hedelmällistä onkin lähestyä mediatajua samanaikaisesti eri näkökulmista, jolloin erilaiset lähestymistavat voidaan ottaa huomioon. Oman jäsenykseni mukaan lasten mediataju rakentuu *suhteessa itsen, suhteessa toisiin ja suhteessa mediaan*.

Suhteessa itsen mediatajun osasia ovat esimerkiksi identiteetin rakentuminen, itsetunto, kokemuksen hallinta ja siihen käytettävissä olevat keinot sekä lapsen metatiedot mediasta. Mediatajusta tuleekin tätä kautta minuiden rakentamisen tila mediamaailmassa. (Kotilainen 1999, 31, 38; Kytömäki 2000; Mustonen 2001, 119–122; Valkonen ym. 2005, 68–69.) Suhteessa toisiin mediatajuun kytkeytyy erilaisia neuvottelun ja vallankäytön tiloja sekä sosiaalista vuorovaikutusta. Leikki on päivähoitoikäisille merkittävä toimijuuden tila. Media rikastaa leikkejä, joissa lapset käsittelevät ja jäsentävät näkemäänsä ja kuulemaansa. Medialeikit ovat kollektiivinen median analysoinnin muoto, joka kehittää mediatajua. (Kalliala 1999, 176–179; Lehtinen 2000, 42, 122–144.) Suhteessa mediaan mediataju antaa mahdollisuuden valtaantumisen kokemukseen ja median haltuunottoon. Mediataju on avain siihen, että lapsi käyttää mediaa eikä päinvastoin. (Buckingham 2003, 19–22; 2000, 169; 1999, 93–94; Inkinen 2005, 9; Rönberg 1990)

TODEN JA TARUN RAJAMAILLA

Kun tarkastellaan lapsia tv- uutisten katsojina, mielenkiintoiseksi nousee uutisten suhde todellisuuteen. Uutiset pyrkivät mahdollisimman autenttisenä esityksenä näyttäytymään ikkunana todellisuuteen. (Pietilä 1995, 96.) Mediataju perustuu mediaviestinten erottelukykyyneen, jonka ytimessä on kyky erottaa fakta ja fiktio (Mustonen 2002, 55).

Usein ajatellaan, että lapsi ymmärtää jo pienenä, että television maailma ja todellinen maailma ovat kaksi eri asiaa (Kytömäki 1991, 61). Televisiomaailman sisällön jaottelu faktaksi ja fiktioksi ei ole kuitenkaan helppoa. Lapset alkavat erottaa piirretyt ohjelmat fiktioksi jo varhain, noin 3–4-vuotiaana, mutta realistisempien kuvien, kuten tv-uutisten, kohdalla erottelu voi olla vaikeaa, koska lapset törmäävät joka tapauksessa samanlaisiin väkivaltaakuviiin sekä uutisissa että toimintaelokuvissa. (Hietala 2002, 86.) Pienen lapsen ajatellaan ottavan television tapahtumat totena: lapsi kokee television välittämän todellisuuden osana omaa arkitodellisuuttaan (Valkonen ym. 2005, 55). Käytännössä pienelle lapselle kaikki televisiosta tuleva, joka näyttää todelta, on totta (Suoninen 1996, 128).

Faktan ja fiktion erottelukyky mahdollistaa sen, että lapsi alkaa erottaa lajityyppejä toisistaan. Lajityyppien tunnistaminen ja erottaminen auttaa media-

viestien tulkinnassa. Lajityyppien tunnistaminen on myös tärkeä tekijä pelkojen ja stereotyyppisten kuvien vähentämisessä. (Mustonen 2002, 56, 59.) Lapset alkavat opetella jo varsin pienenä lajityyppien erottelua, mutta edellytyksenä eri ohjelmien yhtäläisyyksien tunnistamiselle on, että he ovat katsooneet paljon televisiota (Suoninen 2004, 95, 107).

UUTISTEN KATSOMINEN JA KANSALAISSUUS

Lasten mieltäminen uutisten katsojiksi tuo heidät keskusteluun kansalaisuudesta (Alanen & Bardy 1991, 11), sillä uutisten on ajateltu puhuttelevan yleisöä nimenomaan kansalaisina (Salste 2000). Aikuiset katsovat uutisia, koska kokevat ne ensiarvoisen tärkeäksi televisio-ohjelmaksi. Halu tietää, mitä kunakin päivänä on tapahtunut ja uteliaisuus johdattavat uutisten ääreen. Aikuisien uutisten katsomista ohjaa lisäksi tottumus: uutisia ei vain voi tai kuulu jättää väliin. (Ridell 1998, 230–234.)

Uutisten seuraamisesta on muodostunut osa ihmisten sosiaalista identiteettiä. Uutisten katsominen kuuluu ”kansalaisvelvollisuuksiin” ja se tuottaa kunnan kansalaisuutta. Tätä tukee se tosiasia, etteivät ihmiset useinkaan osaa perustella vankkumatonta kantaansa siitä, miksi uutisia on ”pakko” seurata. (Ridell 1998, 95; Salste 2000.) Uutiset rakentavat myös kuvaa suomalaisuudesta, jolloin ne tarjoavat suoran reitin suomalaisen identiteetin rakentamiseen (Kunelius 1999, 170–175).

Tarkasteltaessa lasten kansalaisuutta mielenkiintoisena näyttäytyy Mortierin (2002, 83–85) ajatus kahdesta kansalaisuuden muodosta, poliittisesta ja sosiaalisesta kansalaisuudesta. Poliittinen kansalaisuus perustuu oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jotka määrittävät Suomessa iän mukaan, esimerkiksi äänioikeuden saa täytettyään 18 vuotta. Poliittinen kansalaisuus alkaa siitä, mihin lapsuus virallisesti loppuu (Buckingham 2000, 169). Lapsilta on siis evätty poliittinen kansalaisuus ikään ja kehitystasoon vedoten. Toisaalta lapsella on Suomen kansalaisena samoihin syihin vedoten oikeus suojeluun ja turvaan, eikä lapsi ole vastuullinen toimija rikosoikeudellisessa mielessä. (ks. esim. YK:n lasten oikeuksien sopimus 1989 tai Ruoppila 1999, 27–31.)

Toinen kansalaisuuden muoto on sosiaalinen kansalaisuus, jossa on kyse sosiaaliseen yhteisöön kuulumisesta (Mortier 2002, 85–87). Uutiset voidaan nähdä juuri sosiaalisen kansalaisuuden tuottajina (Salste 2000). Uutisten seuraaminen yhdessä miljoonan muun suomalaisen kanssa luo yhteenkuuluvuuden tunnetta (Ridell 1998). Samoin lapset haluavat yksinkin televisiota katsellessaan kokea olevansa osa suurempaa joukkoa (Rönneberg 1990, 59–60, 95). Uutisten ja lasten kansalaisuuden kytkös voidaankin nähdä kolmella tavalla: 1) *katsovatko* lapset uutisia, 2) *tulkitsevatko* lapset uutisia omalla tavallaan ja 3) *kokevatko* lapset yhteenkuuluvuuden tunnetta uutisten ääressä. Kansalaisuuteen kiinni pääseminen voi siis ilmetä eri tasoilla.

Uutisten merkitystä kansalaisuuden rakentumisessa on korostanut myös Buckingham (2000, 175–179), joka on ollut huolissaan siitä, etteivät brittinuoret ole kiinnostuneita uutis- ja ajankohtaisohjelmista. Hänen mukaansa lapset muodostavat ”poliittisen näkökulmansa” eri instituutioista jo hyvin nuorina, kuten kodista, päivähoitosta, koulusta ja mediasta, saamiensa kokemusten kautta. Uutisten seuraaminen tai niistä kiinnostuminen avaa lapselle

ovia kansalaisuuteen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Se, että tutkijat ovat todenneet, etteivät lapset katso uutisia, johtaa lasten sulkemiseen ”yhteiskunnan odotushuoneisiin” (ks. Alanen & Bardy 1991, 11).

LAPSET TUTKIMUKSEN INFORMANTTEINA

Selvitin lapsia haastattelemalla, ”jututtamalla”, millaisia käsityksiä ja kokemuksia 5–6-vuotiailla lapsilla on uutisista ja millaisia merkityksiä he uutisille omassa elämässään antavat. Lähtökohtana ovat lapset oman elämänsä asiantuntijoina ja subjekteina sekä heterogeenisena, kyvykkäänä ikäryhmänä.

Yksilöhaastatteluja tein yhteensä 18. Lisäksi tein kaksi ryhmähaastattelua, joissa molemmissa oli kolme lasta. Ryhmähaastatteluisa katsoimme lasten kanssa etukäteen nauhoitetun viiden minuutin mittaisen TV1:n uutislähettyksen, minkä jälkeen lapset piirsivät näkemästään kuvan. Yksilöhaastateluisa lapset piirsivät uutisista muistikuviansa perusteella. Lasten piirroksia on yhteensä 18, sillä kaikki lapset eivät halunneet piirtää. Sekä yksilö- että ryhmähaastattelut olivat teemahaastatteluja, jotka etenivät lapsen mukaan. Teemoina olivat lasten tiedot uutisista ohjelmana, käsitykset uutisten sisällöistä ja kokemukset uutisten katselusta. (ks. Pennanen 2006.)

Haastattelut toteutettiin kevättalvella 2005 jyvässkyläläisessä päiväkodissa, koska päiväkodin kautta oli helppo tavoittaa tietyn ikäisiä lapsia ja löytää aikaa haastattelujen toteuttamiselle. Haastattelupaikkana oli päiväkodin keskusteluhuone, jossa ei ollut häiriötekijöitä. Haastatteluihin on saattanut vaikuttaa se, että haastattelupaikkana oli päiväkoti eikä esimerkiksi lapsen koti. Lapsen voi olla vaikea päiväkodissa muistella, mitä hän kotona televisiosta katselee. Toisaalta lapsen saattaa päiväkodissa olla helpompi sanoa, että hän katselee salaa televisiota, sillä kotona äiti tai isä saattaisi kuulla tämän. Päiväkodissa lapset ovat myös tottuneet tapaamaan vieraita aikuisia, ja ehkäpä juuri tästä syystä lasten oli helppo lähteä luottavaisin mielin haastateltaviksi.

Haastatelluista kuusi lasta on 5-vuotiaita, yksitoista lasta 6-vuotiaita ja yksi lapsi 4-vuotias. Tyttöjä ja poikia on yhtä paljon. Haastattelut kestivät viidestä minuutista puoleen tuntiin. Keskimäärin yksi haastattelu kesti 18 minuuttia. Aineisto on analysoitu aineistosidonnaisesti sisällönanalyysin menetelmin koodaamalla, luokittelemalla ja tyypittelemällä. Piirroksia olen analysoinut lapsen kertomuksen mukaan.

Lapset puhuivat haastatelluista keskenään päiväkodissa, sillä monet lapset kysyivät minulta, milloin on heidän vuoronsa päästä ”uutishaastatteluun.” Lapset käyttivät todellakin nimitystä haastattelu, vaikka itse olin puhunut juttelemisestä, kun kävin kertomassa ryhmälle aikeistani. Haastatteluun lähtö oli lapsille selvästi mieluisa juttu. Osittain tämä voi johtua siitä, että päiväkodissa lapsia huomioidaan suhteellisen vähän yksilöllisesti. Toisaalta lapset olivat saattaneet keskustella keskenään siitä, että haastattelu nauhoitettiin ja lopussa sai sekä piirtää että kuunnella omaa ääntään nauhalta. Joka tapauksessa haastateltavista ei ollut pulaa. Yksi poika pyysi vanhemmiltaan luvan osallistua haastatteluun kuultuaan muiden lasten puhuvan siitä.

Lasten haastattelemiseen liittyy omat erityispiirteensä, vaikka peruseriaatteeltaan lasten ja aikuisten haastattelemisen ei eroakaan (Ritala-Koskinen 2001, 146). Lasten tuottama tieto on yhtä luotettavaa kuin aikuisenkin, eten-

kin kun tarkoituksena ei ole fakta- vaan kokemustiedon tuottaminen. Lasten kohdalla korostuvat tutkijan taidot kuulla lasta, kyky luoda luottamuksellinen suhde lapseen sekä taito kysyä kysymyksiä, joilla rohkaisee lasta kertomaan tutkimuksen kannalta tärkeistä ja olennaisista asioista (emt., 152–158). Tärkeää lasten haastattelemisessa on löytää yhteinen kieli lapsen kanssa ja ”tulla juttuun” (Kalliala 1999, 70; Ritala-Koskinen 2001, 157). Mielestäni tämä onnistui hyvin, vaikka esimerkiksi yhtenä perjantai-iltapäivänä, lasten nimeämänä ”nurin kurin -päivänä”, jouduinkin kysymään kaikki kysymykset ryhmähaastattelussa päinvastaisena, jotta sain niihin vastauksen.

S: Te katoitte tosi tarkkaan kyllä, miettikääs mitä siellä oli.

K: En mieti.

S: Älä vaan missään nimessä kerro, mitä näit siellä.

K: Kerronpas. Siellä oli yksi setä lapioimassa pihaa.

(Katri 5v. ryhmä1)

LAPSET KATSOVAT SITTEKIN UUTISIA?

Lasten uutisten katselua on määritelty passiiviseksi, haitalliseksi tai olemattomaksi (Hierala 2002; Martsalo & Mäkelä-Rönnholm 2006; Suoninen 1996; Valkonen ym. 2005). Yksi syy tähän on varmasti se, ettei lapsilta ole kysytty uutisten katselusta suoraan. Jos lapsilta kysyy, mitä he katsovat televisiosta tai mikä on heidän lempiohjelmansa, lasten ajatukset keskittyvät todennäköisemmin lastenohjelmiin tai erityisen hauskoiksi koettuihin aikuisten ohjelmiin. Se, että lapset eivät spontaanisti mainitse katsovansa uutisia tällaisten tutkimusten yhteydessä, ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, etteivätkö he kuitenkin katsoisi niitä. Päinvastoin: aineistoni perusteella lapset katsovat ja näkevät uutisia. Osa jopa kertoi pitävänsä uutisista. Lisäksi lapsilla oli hyvin paljon tietoa uutisista, ja he muistivat monia uutisissa näkemäänsä asioita.

Lasten tavat ja syyt katsoa uutisia olivat hyvin pitkälle samoja kuin muunkin lasten mediankäyttö. Samankaltaisuutta löytyi myös aikuiskatsojiin nähden, eli pohjimmitaan pikkulapset eivät eroa televisionkatselutavoiltaan ja motiiveiltaan muista katsojaryhmistä (Suoninen 2004, 47–50; 1993, 10). Lapset kiinnostuvat uutisissa aiheista, jotka jollakin tavalla koskettavat lasta. Niillä oli merkitystä lapselle. Erot lasten ja aikuisten välille syntyvät siinä, että aikuisten kokemusmaailma on lasten kokemusmaailmaa laajempi, joten aikuisilla on useampia kosketuspintoja uutisissa käsiteltyihin aiheisiin.

Lasten uutisten katselun taustalta löytyivät kaikki Suonisen (2004, 49) esittämät mediankäytön funktiot: sisältöön, käyttötilanteeseen ja sosiaalisuuteen liittyvät syyt. Lapset kertoivat hakevansa uutisista uutta tietoa ja kokemuksia. Uutisten katsominen oli kiehtovaa ja jännittävää, ja lapset katsoivatkin uutisia myös viihtymisen kannalta. Toisaalta uutisten katsominen oli joskus myös pelottavaa tai tylsää, jolloin käyttötilanteeseen liittyvät sosiaaliset syyt tulivat esille haastatteluissa. Nämä syyt voivat olla myös rutiininomaisia: ennen nukkumaanmenoa lapset voivat nyhjäätä uutisia katsovan vanhemman sylissä tai perheen yhteisiin rutiineihin voi kuulua istua alas uutisten ajaksi. Uutisten seuraaminen yhdessä äidin ja isän kanssa loi myös yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Suoninen 1993, 104)

Lasten uutisille antamiin merkityksiin vaikuttavat itse uutisten sisältöjen, kuvien ja konkreettisuuden lisäksi lapsen oma kokemusmaailma. Tästä seuraa, ettei uutisilla ole yksiselitteisesti tietynlaisia vaikutuksia lapsiin. Vaikutukset riippuvat monesta tekijästä, kuten lasten uutisille antamista merkityksistä, lapsen mediatajusta ja katselukontekstista. Lapset yksilöllisinä toimijoina määrittävät, mihin ja miten he uutisia käyttävät. Näin määrittyy myös se, onko uutisilla vaikutuksia lapseen ja millaisia vaikutukset ovat. (Lehtonen 2000, 126; Werner 1996, 9-20.) Uutisten vaikutusten sijaan tutkimuksessa kysytäänkin, miten ja mihin lapset uutisia käyttävät.

LASTEN KOKEMUKSIA UUTISISTA

Jos lapset eivät katsoisi uutisia tai olisi niistä kiinnostuneita, lapsilla ei myöskään olisi tietoa tai kokemuksia niistä. Seuraavaksi erittelen lasten käsityksiä ja kokemuksia uutisista haastattelurungon kolmen teeman avulla. Teemat ovat uutiset ohjelmana, uutiset sisällöllisesti ja uutiset kokemuksena. Lapset tunnistivat uutiset omaksi erilliseksi lajityypikseen, jota määrittävät uutisille tyypilliset ominaisuudet.

S: Tiiätkö sä mitä ne uutiset on?

T: Niissä kerrotaan mitä kaikissa maissa on tapahtunut ja sitten niissä kerrotaan sää.

(Timo 6 v.)

S: Kenelles ne uutiset on tehty?

K: Ne meille ihmisille että me tiedettäis aina mitä on tapahtunut ja mitä ei oo.

(Katja 6 v.)

Uutisissa puhutaan totta, mikä tarkoittaa lasten mielestä sitä, että asiat ovat oikeasti tapahtuneet. Muutama haastattelemani lapsi kertoi miettivänsä aktiivisesti sitä, onko kaikki uutisista tuleva totta ja uskooko hän näkemäänsä. Mielenkiintoista olisikin tietää, pysyvätkö nämä lapset kriittisinä uutisten katsojina aikuisuuteen saakka. Lasten mielestä uutiset ovat tärkeitä ja niiden seuraaminen on tärkeää etenkin aikuisille, joille ne lasten mielestä on tarkoitettu. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivät lapsetkin voisi katsoa niitä. Lapset osasivat siirtää uutisten idean toisaalle. Tämä tulee esiin lasten uutisleikeissä ja itse keksityissä uutisissa, joista lapset haastatteluissa kertoivat.

Sisällöllisesti lapset seurasivat uutisia jonkin verran. Mieleen lapsille jäivät etenkin erilaiset onnettomuudet, sää ja sota. Lisäksi lapset mainitsivat poliittikkoihin, rosvoihin ja lapsia kiinnostaviin asioihin (kuten eläimiin, urheiluun) liittyviä uutisia. Lasten haastatteluista esiin nousevia aiheita on kiintoisaa verrata Salsten (2000) luokittelemiin uutisten yleisempiin aiheisiin. Toistuvia aiheita uutisissa ovat politiikka, talous, sodat, konfliktit, onnettomuudet, rikokset, urheilu ja kulttuuri. Lapset olivatkin olleet todella tarkkaavaisia katsojia, sillä yleisimmistä aiheista ainoastaan talous- ja kulttuuriuutiset eivät löydy lasten puheesta.

T: No ainakin musta säätiedotus on hyvä.
(Timo 6 v.)

J: Joskus on nähnyt yhen uutisen että yks ihminen on koiran kanssa moottoripyörässä ja ja koiralla oli kypärä.
(Jose 6 v.)

K: Ainakin siellä on Matti Vanhanen ja Tarja Halonen joskus ja (..) ja sitten siellä esiintyy joskus noita pääministereitä ja (..) sitten siellä esiintyy niitä johtajia.
(Katja 6 v.)

Haastattelut tehtiin keväällä 2005 muutama kuukausi tsunamikatastrofin jälkeen. Tsunami oli selvästi kiinnostanut lapsia ja he olivat kiinnittäneet uutisointiin huomiota. Lapsia pelottivat etenkin sellaiset uutiset, joiden he aistivat järkyttävän vanhempiaan (Koskiranta 2001, 103).

E: Mä kuuntelen kun aina kuuluu jostain Aasian katastrofista, vaikka mä oon kuullut sen jo monta kertaa.
(Elsa 6 v.)

S: Onko siellä ollut jotain hauskaa siellä uutisissa?
A: No ku, kerran oli sitä tulvaa kiva kattoo, mitä siellä oli tapahtunut.
(Anna 5 v.)

T: Kun se hyökyaalto tuli niin melkein joka päivä oli se.
S: Ni.
T: Ja sitten tulee, se loppu parin päivän päästä ja sitten tuli vähän eri uutisia.
(Timo 6 v.)

Lapset kiinnostuivat uutisten sisällöistä, jos niissä oli lapselle tuttuja asioita, ne koskettivat lapsen arkimaailmaa tai jos niissä oli vieraita ja jänniä kuvia. Informaatiota lapset saivat pääsääntöisesti uutiskuvista, sillä he seurasivat uutisten puhetta harvemmin. Lapset hahmottivat uutisten toimijoita ja tarinoita jonkin verran.

S: Mitä ne siellä puhuu siellä uutisissa?
J: Ne puhuu niistä asioista ja sanoo aina mitä siinä kuvassa on.
S: Kuunteletko sä mitä se puhuu sit silloin?
J: No en.. vähän tietysti kuulen mitä se puhuu, mutta mieluummin mä kattoisin sitä kuvaa.
(Jenni 6 v.)

S: Millasia kuvia siellä uutisissa sitten on?
 N: Jänniä.
 S: Jänniä kuvia? Millasia ne jännät kuvat on?
 N: Semmosia että jotain että on vaikka tulipalo tai on palanut talo.
 S: Miltä susta tuntuu kattoa niitä kuvia?
 N: No mä aika paljon tykkään niistä kun.. (..) Mä en tiä minkä takia tykkään pahoista kuvista ja jännistä jutuista.
 (Niina 6 v.)

Osalle lapsista uutiset olivat positiivinen kokemus, osalle negatiivinen ja osalle molempia. Lapsen kokemukseen vaikutti etenkin se, mihin hän kiinnitti uutisissa huomiota. Uutisista tulee lasten mielestä pelottavia, tylsiä ja kivoja asioita. Kivoiksi lapset kokivat sellaiset uutiset, jotka kiinnostivat erityisesti heitä itseään. Tylsäksi uutiset tekee se, jos aikuiset kieltävät lapsia meluamasta tai puhumasta uutisten aikana. Lisäksi tylsä on lasten käyttämän synonyymi ei-kivalle tai pelottavalle katsomiskokemukselle.

(Timo on aiemmin sanonut, että uutisissa tulee tylsiä juttuja välillä.)
 S: Kerropa joku mikä siellä tylsissä uutisissa on?
 T: Siinä puhutaan Irakista ja näistä Ruotsista ja näistä.
 S: Minkä takia ne on susta tylsiä?
 T: No kun, kun niissä kuolee ja kaikki autot rupee palamaan ja niissä tulee sotilaita ja panssariautoja ja panssarivaunuja.
 (Timo 6 v.)

UUTISIA KATSOTAAN ERI TAVOIN

Vaikka lasten uutisten katselussa on havaittavissa yhteisiä piirteitä, katsomiskokemukset myös erosivat. Lapset nimesivät näkemäänsä uutisia eri tavoin, ja myös katselukokemukset vaihtelivat. Näinkin pienestä aineistosta nousi esiin neljä erilaista uutistenkatsojatyyppiä, jotka löytyvät alla olevasta nelikentästä.

	Tykkäävät katsoa	Eivät tykkää katsoa
Tietävät paljon	"Uteliias"	"Kokija"
Tietävät vähän	"Valikoija"	"Välinpitämätön"

Kuva 1. Lasten uutisten katsomisen tapoja.

Uteliias kertoo katsovansa uutisia, koska haluaa tietää. Kokemuksena uutiset ovat uteliialle sekä positiivinen että negatiivinen. Uteliias kertoo, että uutisissa kerrotaan sekä hyviä että pahoja asioita. Uteliias ei kuitenkaan ahdistu

näkemästään ja hänellä on keinoja hallita pelkoaan. Utelias muistaa monia näkemäänsä uutisia ja tietää uutisista paljon. Utelias sanoo uutisten olevan tehty kaikille, myös hänelle itselleen. Utelias seuraa uutisissa sekä kuvaa että puhetta, vaikka saattaa kokeakin uutisten kuvat mukavimmiksi tai mielenkiintoisimmiksi. Utelias on käsitellyt uutisissa näkemäänsä asioita leikkisä ja osaisi leikkiä uutisia. Lisäksi utelias osaa kertoa uutisista tarinoita ja osaa soveltaa uutisten ideaa (esimerkiksi leikkiin ja keksimällä omia uutisia).

Kokija ei pidä uutisista, mutta silti hänellä on paljon tietoa uutisista. Kokija kertoo kyllästyneensä uutisten katsomiseen tai sanoo, ettei enää katso uutisia kovinkaan paljon. Kokija kuitenkin törmää uutisiin kaiken aikaa. Kokemuksena uutiset ovat kokijalle negatiivinen tai ahdistava. Riippuen kokijan mediatajasta hän joko pystyy hallitsemaan näkemäänsä tai ei. Uutiset muuttuvat helposti pelottavaksi kokijalle. Kokija tietää uutisista paljon, mutt hänelle on jäänyt erityisen hyvin mieleen jokin tietty uutinen, joka on usein negatiivinen. Kokijan ongelma on näkemästä etäännyttämisessä ja hän uppoutuu helposti näkemiinsä kuviin. Uutiset on kokijan mukaan tehty kaikille, mutta hän ei itse tunne kuuluvansa uutisten yleisöön. Kokija seuraa uutisissa nimenomaan kuvaa. Kokijan mukaan uutisia voi leikkiä ja hän osaavat kertoa, miten uutisia leikittäisiin.

Valikoija tietää uutisista vähän, mutta pitää uutisten katselusta. Uutiset ovatkin valikoijalle positiivinen kokemus. Valikoija katsoo uutisia satunnaisesti ja on kiinnostunut suppeasta tiedosta. Valikoijalle on uutisista jäänyt mieleen yksi tietty, itseä kiinnostava aihepiiri. Valikoijan mielestä uutiset on tehty kaikille, mutta valikoija ei lue itseään uutisten kohderyhmään. Valikoija seuraa uutisissa kuvia, jotka kiinnostavat häntä ja ohittaa sellaiset kuvat, joita ei koe mielenkiintoisiksi. Valikoijan mielestä uutisia voi leikkiä, mutta hän ei osaa kertoa miten.

Välinitämätön ei ole kiinnostunut uutisista eikä katso niitä. Välinitämätön ei tiedä uutisista paljoakaan eikä muista yhtään näkemäänsä uutista. Välinitämätön joko välttelee uutisia tai sivuuttaa ne täysin. Välinitämättömän mielestä uutisia ei voi leikkiä. Välinitämätön eroaa muista myös siinä, että hänellä tuntui olevan hyvin vähän kosketuspintaan lastenohjelmiin ja ylipäänsä televisioon ja lasten mukaan heidän televisionkatseluaan kontrolloitiin kotona.

JATKOTUTKIMUKSEN PAIKKA?

Jos aiempien tutkimusten ajatuksia vertaa nelikenttään, niin huomaa, että ainoastaan kokijat ja välinitämättömät on "löydetty" aiemmin (ks. Hietala 2002; Martsalo & Mäkelä-Rönholm 2006; Suoninen 2004). Lasten uutisten katselusta on joko oltu huolissaan (kokijat) tai uutisten ei ole nähty kiinnostavan lasta (välinitämättömät). Kuitenkin esimerkiksi Suoninen (1993, 103) mainitsee lisensiaattityönsä viitteissä, että muutama aineiston lapsi oli erityisen kiinnostunut uutisista. Uteliaat ovat siis yrittäneet saada äänensä kuuluviin jo aiemmin, mutta heitä ei ole koettu mielenkiintoiseksi tutkimuksen aiheeksi. Mielestäni valikoijat ovat puolestaan oiva osoitus aktiivisista ja omiin tarkoituksiinsa mediaa käyttävistä lapsista.

Jo näinkin pieni aineisto haastaa olemassa olevaa tietoa ja antaa alustavia viitteitä siitä, että lasten uutisten katselua voi lähestyä myös toisin. Ensinnäkin, aiempia tutkimuksia haastaa aineistossani se, että lapset todella katsovat ja näkevät uutisia ja heillä on uutisista paljon tietoa. Toiseksi, lapset ovat heterogeeninen ryhmä, ja lapset katsovatkin uutisia eri tavoilla ja eri syistä. Tämä herättää kysymyksen siitä, voiko uutisten haitallisuutta yleistää (vrt. esim. Kirmanen 2000; Martsalo & Mäkelä-Rönholm 2006). Edellisessä luvussa esitelty nelikenttä antaa viitteitä siitä, että suurin osa lapsista ymmärtää uutisia ja vain osalle ne näyttävät suoraviivaisen haitallisina tai ikävinä.

Lasten katsomisen aktiivisuutta suhteessa uutisiin todistaa se, että lasten uutisille antamat merkitykset olivat subjektiivisia. Merkityksellisiksi ja tärkeiksi koettiin sellaiset uutiset, jotka kiinnostivat lasta. Ei-kiinnostavat uutiset jätettiin vaille huomiota. Lapset antoivat uutisille omia tulkintojaan ja pohtivat uutisissa näkemäänsä ja kuulemiaan asioita. (Ks. Rönberg 1990; Suoninen 2004.) Myös merkitysten osalta lapset olivat heterogeeninen ryhmä. Mikä on näiden erojen merkitys? Tuleeko neljästä eri tavoin uutisia lähestyvistä lapsista eri tavalla uutisia katsovia aikuisia? Voiko ydin aikuisten eroihin kiinnostuksesta ajankohtaisiin asioihin olla nähtävissä jo päivähoitoikäisissä lapsissa? Rakentavatko uutiset kansalaisuutta lapsuudesta lähtien ja mitkä asiat tähän vaikuttavat?

Uutisten vaikutukset sosiaalisen kansalaisuuden tuottajina edellyttää sitä, että lapset kokevat uutisten olevan tehty myös heille. Huomion arvoista on, että tämä toteutuu suoraan ainoastaan utelioiden kohdalla. Kaikki muut kolme tyyppiä kokevat, ettei uutisia ole tehty heille. Uteliaille sosiaalisen kansalaisuuden rakentaminen ja kiinnittyminen yhteiskunnan toimijaksi näyttää tällä valossa huomattavasti selkeämpänä ja helpompana tehtävänä. Toisaalta lapset puhuivat ”meistä suomalaisista” vaikka kokivatkin ehkä uutisten olevan tehty vain aikuisille. Uutiset siis puhuttelevat lasta ”meihin” kuuluvana ja ”suomalaisena” (ks. esim. Kunelius 1999). Lisäksi vaikka lapset sanoivatkin, että uutiset on tehty aikuisille, myös lapset omasta mielestään saattoivat katsoa ja ymmärtää niitä.

Lasten käsitysten ja kokemusten kertauksena voi sanoa, että ohjelmatyyppinä uutiset ovat lapsille selvä. Lapset tunnistavat uutiset omaksi lajityypikseen, jota määrittävät tietyt uutisille tyypilliset ominaisuudet (ks. Mustonen 2002, 56–59). Uutisissa puhutaan totta, mikä tarkoittaa sitä, että asiat ovat oikeasti tapahtuneet. (Vrt. Hietala 2002; Kytömäki 1991.) Uutiset ovat tärkeitä etenkin aikuisille. Sisällöllisesti lapset tavoittivat lähes kaikki uutisten yleisimmät aiheet, erityisesti mainintoja saivat erilaiset onnettomuudet, sää ja sota (ks. Salste 2000). Lapset kiinnostuvat uutisista sisällöllisesti, jos niissä on lapselle tuttuja asioita tai ne koskettavat lapsen arkimaailmaa (ks. esim. Suoninen 2004). Lapset kiinnostuvat myös vieraista ja jännittävistä kuvista (ks. Buckingham 2000; Kirmanen 2000; Kytömäki 2000). Informaatiota lapset saavat pääsääntöisesti uutiskuvista ja seuraavat uutisten puhetta harvemmin.

Lapset kokevat uutiset eri tavoin. Lapsen kokemukseen vaikuttaa etenkin se, mihin lapsi kiinnittää uutisissa huomiota. Kokemuksena uutiset näyttävät lapsille tylsänä, pelottavana, jännänä tai kivana. Kiintoisaa tässä oli se, että ”tylsä” saattaa lapsen määrittelemänä tarkoittaa muutakin kuin pitkäveisteistä tai puuduttavaa (vrt. Buckingham 1993; Suoninen 2004; 1996; 1993; Valkonen ym. 2005). Tylsä olikin synonyymi ei-kivalle katsomiselle, jolloin se

saattoi tarkoittaa pitkäveteytyksen lisäksi myös kurjaa, pelottavaa tai ahdistavaa. Katsomiskokemuksen saattoi tehdä tylsäksi se, että vanhemmat käskivät lasta olemaan hiljaa tai paikoillaan.

Lasten heterogeenisuus uutisten katselijoina herättää kysymyksen, voiko katselun tapa olla yleistettävissä myös muiden ohjelmien katseluun ja median seuraamisen yleisemmin. Voiko olla, että lapset positioituvat samojen tyyppien mukaan myös lastenohjelmia katsoessaan? Entä onko kyseessä pysyvä vai dynaaminen katsomistapa? Joka tapauksessa lasten tunnustaminen heterogeeniseksi katsojajoukoksi ja median kuluttajiksi asettaa mediakasvatuksen uuden haasteen eteen. Tällöin mediakasvatuksen lähtökohtana tulisi olla yksilöllinen lapsi, jolla on omanlaisensa tarpeet. Näen, että uteliaalla, koki-jalla, valikoijalla ja välinpitämättömällä on kaikilla erilaiset tarpeet, vahvuudet ja kehityksen kohteet mediankäyttäjinä. Lisäksi mediatajun lähestyminen samanaikaisesti eri näkökulmista haastaa mediakasvatusta vastaamaan yksilöllisen lapsen tarpeisiin.

Kun tutkimuksen informantteina ovat lapset, asettaa se monenlaisia haasteita tutkijalle. Lapset ja aikuiset eivät ole tasa-arvoisia, etenkin tutkimusasetelmassa, jossa aikuinen haastattelee lasta. Alasen (1998) mukaan lapsitutkimuksen hankalin eettinen pulma nouseekin lasten ja aikuisten vallan ja arvovallan eroista. Lasten elämän, kokemuksen, ajatusten ja tietojen tulkitseminen jää siis viime kädessä muille kuin lapsille itselleen ja tutkijoiden intressit voivat olla aivan muuta kuin lasten edut. Alasen mukaan valtasuhdetta ei kuitenkaan pidä ottaa annettuna tosiasiana vaan yhteiskunnallisesti tuotettuna asiantilana. Jokainen tutkimus lapsista joko uusintaa tai purkaa tätä valtasuhdetta. Pyrkimykseni oli tehdä eettisesti korkeatasoista tutkimusta ja kartoittaa lasten ajatuksia uutisista, mikä toivottavasti palvelee lasten etua esimerkiksi mediakasvatuksen käytäntöjä pohdittaessa.

Kokemukseni mukaan media näkyy ja kuuluu lasten puheissa ja leikeissä päiväkodissa päivittäin. Lapset puhuvat spontaanisti keskenään myös uutisista ja ottavat uutisista aiheita leikkeihinsä. Lasten suhteesta uutisiin ja yleisemmin mediaan olisikin mahdollista saada syvällisempää tietoa esimerkiksi havainnoimalla lapsia ja heidän leikkejään sekä kotona että päiväkodissa.

Kirjallisuus

- Alanen, Leena (1998) Eettisesti kestävää lapsitutkimusta? Lasten asema ja oikeudet yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Esitelmä Jyväskylän yliopiston eettisen toimikunnan koulutuspäivässä ”Yksilön asema ja oikeudet tieteellisessä tutkimuksessa”. Jyväskylän yliopisto 6.5.1998.
- Alanen, Leena & Marjatta Bardy (1991) Lapsuuden aika ja paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 12. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Buckingham, David (2003) Media education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge - Malden: Polity Press.
- Buckingham, David (2000) After the Death of Childhood. Growing Up in the Age of Electronic Media. Cambridge - Malden: Polity Press.
- Buckingham, David (1999) Muuttuvat lapsuudet, muuttuva media. Uusia näkökulmia lasten mediakulttuurin tutkimukseen. Teoksessa Välimäki, Matti (toim.) Elävästi kuvaa. Kokemuksia lasten ja nuorten elokuvaopetuksesta. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy ja ETTK, 90–103.
- Buckingham, David (1993) Children Talking Television. The Making of Television Literacy. London-Bristol: The Falmer Press.
- Herkman, Juha (2002) Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Tampere: Vastapaino

- Hietala, Veijo (2002) Lapset, nuoret ja elävän kuvan lumo. Teoksessa Sara Sintonen (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura, 82–88.
- Inkinen, Tommi (2005) Johdattava polku lasten tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta; Hietala, Pentti; Inkinen, Tommi; Kangassalo, Marjatta; Kivimäki, Riikka & Mäyrä, Frans (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus / Yliopistokustannus University Press Finland, 9–18.
- Kalliala, Marjatta (1999) Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki: Gaudeamus.
- Kirmanen, Tiina (2000) Lapsi ja pelko. Sosiaalipsykologinen tutkimus 5–6-vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Koivusalo-Kuusivaara, Raisa (2003) Lapset television tulkitsijoina. Vertailututkimus suomalaisten ja englantilaisten lasten televisiosuhteesta tarkasteltuna symbolisena vuorovaikutuksena. Lisensiaattitutkimus. Tiedotusopin laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Koskiranta, Jussi-Pekka (2001) Hyvä tv-ruutu lapselle. Teoksessa Sulku, Sirpa & Aromaa, Juha (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Edita, 101–105.
- Kotilainen, Sirkku (1999) Mediakasvatuksen monet määritelmät. Teoksessa Kotilainen, Sirkku; Hankala, Mari & Kivikuru, Ulla-Maija. (toim.) Mediakasvatus. Helsinki. Edita, 31–42.
- Kunelius, Risto (1999) Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Porvoo - Helsinki - Juva: WSOY.
- Kytömäki, Juha (2000) Täytyy katsoa, jos saa katsoa. Sosiaalipsykologisia näkökulmia varhaisnuorten televisiokokemuksiin. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kytömäki, Juha (1991) Pitkä matka tietoyhteiskunnan jäseneksi. Teoksessa Kauppila, Katriina; Kuosmanen, Sinikka & Pallassalo, Marja (toim.) Rajaton ruutu. Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 59–66.
- Lehtinen Anja-Riitta (2000) Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lehtonen, Mikko (2000) Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Martsalo, Riitta & Minna Mäkelä-Rönnholm (2006) Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Mortier, Freddy (2002) The Meaning of Individualization for Children 's Citizenship. Teoksessa Mourtsen, Flemming & Quorstrup, Jens (ed.) Childhood and Children's Culture. Odense: University Press of Southern Denmark. 70–102.
- Mustonen, Anu (2002) Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sara Sintonen (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura. 55–69.
- Mustonen, Anu (2001) Mediapsykologia. Helsinki: WSOY.
- Pennanen, Suvi (2006) ”Mä sitä paitsi tykkäänkin uutisista.” 5–6-vuotiaiden lasten kokemuksia ja käsityksiä tv-uutisista. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1995) Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (1998) Tolkullistamisen politiikkaa. Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ritala-Koskinen, Aino (2001) Lasten haastattelu tutkijan haasteena. Teoksessa Kangassalo, Marjatta & Suoranta, Juha (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press. 145–169.
- Ruoppila, Isto (1999) Lasten tutkimisen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Isto Ruoppila, Eeva Hujala, Kirsti Karila, Jarno Kinos, Pirkko Niiranen, Mikko Ojala (toim.). Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena-kustannus. 26–49.
- Rönnberg, Margareta (1990) Siistiä! ns. roskakulttuurista. Suom. Arvi Tamminen. Helsinki: Like.
- Salste, Elisa (2000) Tv-uutisten profiloituminen kilpailutilanteessa. TV1:n, MTV3:n ja Nelosen pääuutislähetysten tarkastelua. Pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Sintonen, Sara (2002) Mediakasvatusta järjestä ja tunteella. Teoksessa Sintonen, Sara (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Finn Lectura. 111–119.
- Sihvonen, Jukka (2004) Mediatajun paluu (pistokkeen päässä). Helsinki: Like.
- Sihvonen, Jukka (1996) Aineeton syli. Johdatus audiovisuaaliseen tulevaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus

- Sihvonen, Jukka (1995)** Muuttuvan median käyttöohjeet. Peili1995/2.
- Suoninen, Annikka (2004)** Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä. Väitöskirjatutkimus. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 81. Helsinki: Gummerus.
- Suoninen, Annikka (1996)** Lapset ja televisio. Suomalainen laitos Anita Wernerin teokseen Lapset ja televisio. Helsinki: Gaudeamus.
- Suoninen, Annikka (1993)** Televisio lasten elämässä. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimusyksikkö.
- Valkonen, Satu; Merja Pennonen & Anja-Riitta Lahikainen (2005)** Televisio pienten lasten arjessa. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta; Hietala, Pentti; Inkinen, Tommi; Kangassalo, Marjatta; Kivimäki, Riikka & Mäyrä, Frans (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus / Yliopistokustannus University Press Finland. 54–91.
- Werner, Anita (1996)** Lapset ja televisio. Suom. Kaisu Rättyä. Helsinki: Gaudeamus.
- YK:n lasten oikeuksien sopimus. 1989.**